

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано значущість формування пізнавального інтересу студентів технічних ВНЗ до вивчення іноземної мови, розкрито сутність понять “інтерес” та “пізнавальний інтерес”, охарактеризовано напрями формування пізнавального інтересу та визначено умови, за яких він розвивається, розглянуто методи стимулювання пізнавального інтересу та шляхи оптимізації викладання іноземної мови у немовних ВНЗ.

Ключові слова: *пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність, оптимізація навчання, іноземна мова.*

Проблема оптимізації процесу викладання іноземної мови є однією з центральних у сучасному світі. Адже в умовах глобалізації та інтеграції економіки, стрімкого розвитку науки та техніки оволодіння іноземною мовою є обов'язковим для фахівця будь-якого профілю. Для того, щоб домогтися максимальної ефективності вивчення іноземної мови, викладачу недостатньо просто подавати навчальну інформацію, необхідно викликати в студентів інтерес до цієї галузі знань і навчання загалом, адже контролювати процес навчання та навчально-пізнавальну діяльність студентів доцільно з позицій їх інтересів. Пізнавальний інтерес як носій зовнішніх і внутрішніх ресурсів об'єктивних і суб'єктивних сторін спільної навчальної діяльності є найважливішим фактором удосконалення процесу навчання.

Проблеми, пов'язані з пізнавальним інтересом, перебувають постійно в полі зору педагогічної науки й практики. Питанням розвитку пізнавального інтересу приділено велику увагу в працях психологів і педагогів (Б. Ананьєв, Д. Богоявленський, В. Вергасов, А. Вербицький, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, І. Ільясов, О. Леонтєв, Т. Матіс, О. Петровський, С. Рубінштейн, Н. Тализіна, Д. Узнадзе, Г. Щукіна та ін.). У фундаментальних роботах, присвячених вивченню та розвитку навчальних і професійних інтересів, встановлено, що успішність у набутті студентами знань, умінь, професійних навичок багато в чому залежить від сформованості у них інтересу (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Гордон, А. Здравомислов, В. Іванов, С. Крягжде, І. Лернер, С. Рубінштейн, Г. Щукіна та ін.). Визначаючи місце інтересу в загальній структурі діяльності, С. Рубінштейн і О. Леонтєв дійшли висновку, що інтерес є мотивом і охоплює всі психічні процеси, у тому числі сприйняття, пам'ять, мислення, розвиваючись, він скеровує їх.

Однак, незважаючи на існування великої кількості досліджень, процес формування пізнавального інтересу, що спирається, по-перше, на особливості навчального предмета, по-друге, на дидактичні принципи навчан-

ня, і по-третє, на психологічні закони сприйняття інформації, залишається недостатньо вивченим.

Мета статті – визначити умови формування пізнавального інтересу, що сприяють оптимізації вивчення іноземної мовистудентами технічних ВНЗ.

Аналіз визначень поняття “інтерес” у психолого-педагогічній та філософській літературі свідчить, що воно має безліч трактувань: 1) інтерес (від лат. “interest” – має значення “важливо”) – це реальна причина дій, що сприймається людиною як особливо важлива. Інтерес можна визначити як позитивне оцінне ставлення суб’єкта до власної діяльності; 2) інтерес – вибіркова спрямованість людини, її уваги (Т. Рибо, М. Добринін), її думок, помислів (С. Рубінштейн); інтерес розглядається як прояв розумової та емоційної активності (Є. Стронг, С. Рубінштейн); 3) інтерес – це активне пізнавальне (В. Іванов, В. М’ясищев), емоційно-пізнавальне (Н. Морозова) ставлення людини до світу.

Таким чином, психологічне поняття “інтерес” відображає безліч значущих процесів – від одиничних (увага) до їх сукупності, воно знаходить своє відображення в тенденціях, потребах, відносинах. Слід зазначити, що, на думку більшості дослідників, для наявності будь-якого виду інтересу до предмета неодмінними є дві обставини: наявність потреби в ньому та позитивне переживання цієї потреби. І те й інше входить практично в усі визначення інтересу, запропоновані різними авторами.

У педагогіці розрізняють чотири етапи розвитку інтересу: зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес.

Пізнавальний інтерес – це вищий етап розвитку пізнавальної діяльності особистості. Його предметом є найістотніша властивість людини: пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного й соціального орієнтування в дійсності, але в суттєво важливому ставленні людини до світу – в прагненні збагнути його багатогранність, відбивати у свідомості причинно-наслідкові зв’язки, закономірності, суперечливість [6]. У пізнавальному інтересі, спрямованому на відбиття сутнісних сторін дійсності, закладені можливості проникати в наукові істини, набуті людством, розсовувати межі пізнання, відшукувати нові шляхи й можливості більш повного освоєння людиною обраної діяльності, сфери пізнання. Такий інтерес пов’язаний із намаганням особистості самостійно розв’язати проблемне питання. У центрі уваги – проблема, а не готові знання. При цьому людина шукає причину, намагається досягнути сутності предмета, самостійно встановити закономірність, розкрити причинно-наслідкові зв’язки. Напружується мислення, вольові зусилля, виявляються емоції.

Студенти, які вивчають іноземну мову в технічному ВНЗ, на заняттях часто перебувають у двох діаметрально протилежних психічних станах: стані нудьги або стані тривожності. Це можна пояснити тим, що на заняттях з іноземної мови нудьгують студенти, які не мотивовані до вивчення мови й абсолютно далекі від прагнення оволодіти нею, а тривожність відчувають студенти, які ще не втратили бажання оволодіти іноземною мовою, але не-

впевненість у собі, страх помилитися стає непереборним психологічним бар'єром. Тим часом позитивні емоції є невід'ємною складовою інтересу, особливо, коли йдеться про вивчення іноземної мови. Адже пізнавальний інтерес характеризується трьома обов'язковими елементами: позитивними емоціями по відношенню до діяльності; наявністю пізнавальної сторони цих емоцій; наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності. Звідси випливає, що в процесі навчання важливо забезпечувати виникнення позитивних емоцій до навчальної діяльності, до її змісту, форм і методів здійснення. Для прикладу можна виділити кілька методів стимулювання пізнавального інтересу: методи емоційно-морального стимулювання; метод стимулювання цікавістю – введення в навчальний процес цікавих прикладів, дослідів, парадоксальних фактів; метод цікавих аналогій; метод зіставлення наукових і життєвих тлумачень окремих явищ [2, с. 16].

Формування пізнавальних інтересів у навчанні іноземної мови відбувається за двома основними напрямками, кожний з яких має свої особливості. Перший – це зміст навчального предмета, другий – шлях організації пізнавальної діяльності.

Для ефективного навчання необхідно, щоб студенти зацікавилися змістом процесу пізнання. Одним із джерел інтересу до вивчення іноземної мови є професійно-орієнтований матеріал, оскільки ВНЗ здійснює професійну підготовку фахівців у тій чи іншій галузі[4]. Складність полягає в тому, що на початковому етапі навчання у студентів ще відсутні базові знання за фахом, а професійно-орієнтована мова насичена спеціальною лексикою, науковою термінологією, скороченнями й аббревіатурами, прийнятими в цій галузі, а також складними граматичними структурами. Все це ускладнює розуміння та виконання перекладів текстів за фахом. Тому професійна спрямованість навчання іноземної мови в технічному ВНЗ вимагає інтеграції цього предмета з профільними дисциплінами, ретельного відбору змісту матеріалів, що мають бути доступними, актуальними, містити елементи неоднозначності, щоб студенти могли вчитися формулювати свою точку зору, аргументувати її. Запорукою успішного викладання іноземної мови є навчальні матеріали, що орієнтовані на останні досягнення в тій чи іншій сфері діяльності, своєчасно відображають наукові відкриття, нововведення, що стосуються професійних інтересів студентів, дають їм можливість для професійного зростання. Автентичні, сучасні, інформативні тексти дають змогу знайомити студентів з рівнем розвитку економіки та техніки в різних країнах і дають можливість усвідомити практичну значущість знань, які вони одержують на заняттях з іноземної мови, для своєї майбутньої професійної діяльності. Однією з можливостей вирішення цієї проблеми могло б стати викладання частини профільних дисциплін іноземною мовою.

Враховуючи специфіку викладання іноземної мови, доцільним є використання лінгвокраїнознавчого аспекту для розвитку пізнавальних інтересів студентів. Оволодіння професійно-орієнтованою іноземною мовою необхідно поєднувати з розвитком особистісних якостей студентів, отри-

манням знань про культури різних країн. Адже однією з головних цілей навчання іноземної мови у ВНЗ є виховання у студентів позитивного ставлення до іноземної мови й культур інших народів. Це передбачає взаємопов'язане вивчення мови, культури, історії, реалій і традицій країн, а також залучення студентів до діалогу культур і їх знайомство з досягненнями національних культур у розвитку загальнолюдської культури [1].

Інтерес до процесу навчання забезпечується застосуванням сучасних методів і технологій, у тому числі, розроблених спеціально для студентів немовних спеціальностей. В останні роки добре зарекомендували себе інтерактивні методи навчання: дискусії, ділові та рольові ігри, метод проєктів. Використання комунікативного підходу створює сприятливий психологічний клімат на заняттях, підвищує мотивацію студентів, сприяє формуванню у них комунікативної компетентності, яка є одним із факторів успіху в будь-якій професійній сфері [3].

Для підвищення інтересу необхідна досить динамічна зміна видів завдань і форм діяльності. Динамічність слід узгоджувати з потребами та можливостями групи, темп заняття має бути таким, щоб студенти встигали зрозуміти й зробити завдання, але не мали часу на те, щоб відволікатися. Увага аудиторії слабшає, якщо викладач проявляє неорганізованість, або перехід від одного етапу заняття до іншого є нелогічним, і студентам складно зорієнтуватися на занятті. Один із способів перетворити іноземну мову на засіб для досягнення комунікативних цілей – ігрове моделювання практичних ситуацій із життя. Рольові ігри, а також методика кейс-стаді знімають рутинність заняття, довше зберігаються в пам'яті за рахунок своєї емоційності, дають можливість висловитися кожному студенту, розвивають творчість і уяву, що важливо для майбутніх інженерів. За допомогою ігрового методу ефективно тренувати лексику й граматику. Це можуть бути обов'язкові фахові терміни, але, отримуючи ігрове оформлення, така діяльність заряджається емоційно, лексика легше запам'ятовується й довше зберігається в пам'яті. Наприклад, складання визначень може бути організовано як вгадування слів у командах. Це підвищує інтерес, працює на згуртування групи, викликає емоційний відгук.

Доцільним є також використання методу проєктів, метою якого є стимулювання пізнавальних інтересів студентів до окремих проблем. Проєкт у навчанні іноземних мов можна визначити як комплекс вправ або завдань, що передбачають організовану, тривалу значущу для студентів самостійну дослідну діяльність іноземною мовою, яка виконується як в аудиторії, так і в позааудиторний час [5, с. 74].

Важливим чинником у формуванні інтересу до вивчення іноземної мови у студентів є особистість викладача. Його професійні вміння, особливості поведінки в міжособистісній взаємодії, емоційний стан, мотивація професійної діяльності, задоволеність роботою відіграють суттєву роль у формуванні пізнавального інтересу студентів. Тому важливо з самого початку налагодити хороші партнерські відносини з групою. Студенти повинні

розуміти, що, чому й для чого від них хоче викладач. Необхідно детально й докладно знайомити студентів з навчальними програмами, етапами й тематикою навчання. З першого заняття студентам необхідно бачити перспективу їх навчання й усвідомлювати вимоги до підсумкового контролю знань, умінь і навичок. При цьому мета відіграє визначальну роль в успішному формуванні пізнавального інтересу та пізнавальної навчальної діяльності студентів, скеровуючи їх при отриманні та використанні знань. Виділяють два типи умов, які сприяють формуванню та розвитку пізнавального інтересу: зовнішні – це якість, поведінка й манери викладача; до внутрішніх умов відносять вміння викладача викликати в студентів живий інтерес до навчального предмета, розробляти чіткий план заняття, і застосовувати такі методи викладання, при яких студентам було б легко засвоювати пропонований матеріал.

Важливим компонентом у системі формування пізнавального інтересу студентів є контрольний-оцінний компонент, що має на меті отримання зворотної інформації про засвоєння навчального матеріалу й формування інтересу до предмета. Для ефективного формування пізнавального інтересу необхідно систематичне здійснення контролю за результатами навчально-пізнавальної діяльності.

Вищезазначене дає змогу зробити такі **висновки**. У сучасному світі успішне вивчення іноземної мови є не менш важливим, ніж вивчення профільних предметів. Адже знання іноземної мови дає можливість майбутньому інженеру бути в курсі всього нового, що з'являється в його професійній галузі, озброєє досягненнями світової науки, сприяє використанню їх у своїй практиці, збільшує шанси працевлаштування та успішного кар'єрного росту. Ефективність навчання іноземної мови у ВНЗ залежить від безлічі чинників, найважливішим з яких є формування пізнавального інтересу студентів до вивчення дисципліни. Формування пізнавальних інтересів – це тривалий процес, що потребує певних умов і чіткого педагогічного керівництва. Важливу роль у розвитку пізнавального інтересу відіграють цілі навчання, зміст дисципліни та організація пізнавальної діяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Волкова С. Л. Познавательный интерес к английскому языку у студентов неязыковых вузов / С. Л. Волкова // Вестник развития науки и образования. – 2007. – № 1. – С. 219–225.
2. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання / Т. Головань // Рідна школа. – 2004. – № 6. – С. 15–17.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2007. – 352 с.
4. Матухин Д. Л. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку студентов лингвистических специальностей / Д. Л. Матухин // Язык и культура. – 2011. – № 2 (14). – С. 121–129.
5. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат. – Москва: Академия, 2009. – 272 с.
6. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – Москва: Педагогика, 1988. – 203 с.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2015.

Чевычелова Е. А. Формирование познавательного интереса студентов технических вузов к изучению иностранного языка

В статье обосновывается важность формирования познавательного интереса студентов технических вузов к изучению иностранного языка, раскрывается сущность понятий “интерес” и “познавательный интерес”, характеризуются направления формирования познавательного интереса и определяются условия, при которых он развивается, рассматриваются методы стимулирования познавательного интереса и пути оптимизации преподавания иностранного языка в неязыковых вузах.

Ключевые слова: познавательный интерес, познавательная деятельность, оптимизация обучения, иностранный язык.

Chevchelova O. Developing Cognitive Interest of Technical University Students in Foreign Language Learning

In the article the importance of developing cognitive interest of engineering students in foreign language learning has been grounded. The essence of the concepts “interest” and “cognitive interest” has been defined and the ways of its formation have been described. The conditions under which it is possible to develop cognitive interest and some effective methods of its stimulation at the foreign language classes have been determined. The ways of enhancing foreign language learning at higher technical school have been considered.

It is pointed out that among many motivation sources, cognitive interest is considered the most powerful and effective means of engaging students in foreign language learning. The cognitive interest influences positively not only the process and the results of activities, but also the ongoing mental processes – thinking, imagination, memory and attention. The cognitive interest is one of the most important reasons for learning foreign language, the basis for a positive attitude towards it.

Special attention is paid to the conditions under which cognitive interest of engineering students in foreign language learning can be developed. The methods for appealing to students’ interests and stimulating their curiosity at the foreign language classes are under consideration. It is emphasized that the students can be involved in cognitive activity using foreign language learning through study of a country’s customs and institutions. The key role of a teacher in the process of developing cognitive interest and promoting positive emotions in the students, facilitating the process of learning foreign language, minimizing negative behaviour or keeping students from dropping out is under consideration. A few perspectives are discussed regarding teachers as motivators of the successful foreign language learning.

Key words: cognitive interest, cognitive activity, learning enhancement, foreign language.